

KUSTBON

Nr 5-6 • Årgång 7

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

December 1950

SOV. = ARKIV,
Vikingagatan 25
113 42 STOCKHOLM

*“Kom, kom, signade jul! Sänk dina vita vingar
över stridernas blod och larm, över all suckan ur människobarm,
över de släkten, som gå till ro, över de ungas dagande bo“*

EDV. EWERS

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner bland
estlandssvenskar i Sverige.

Ansvarig utgivare: *Manfred Nyman.*

Redaktör: *Elmar Nyman.*

Red.-sekr.: *Lars Broman.*

Red. och Exp.: Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm,
tel. 11 35 00.

Kustbons postgiro: 19 72 07.

Utkommer 1950 med sex nummer.

Prenumerationspris 1950 3 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.
Dödsannonser 15 kr.

Härnösand 1950. Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Innehåller bl. a.

	sid.
Betlehem, betraktelse av N. Bolander	3
Till läsekretsen	4
Rågösvenskarna 10 år i Sverige, av L. Östberg	5
Finlandssvenskarna, av P. Bruun	6
Hälsokontrollen av estlandssvenskarna, av I. Bjelk- hagen	7, 8, 9
En högtidlig installation, av A. Valentin	10
Svenskby och dess omgivningar, av A. Karlgren	11
Firandet av Sankt Martinsdagen, av J. Blees	12, 13
Omslagsbilden: Interiör av Nuckö kyrka.	

Ett nytt skede

I brydsamma tider har den svenska allmogen i Estland under gångna år vänt sig till Sveriges konung med bön om hjälp. Denna bön klingade ej ohörd, därom vittnar bland annat utfärdandet av de s. k. fribreven, i vilka svenskarns ställning som fria frälsebönder framhölls.

Trogen den historiska traditionen satte svenskbygdens befolkning åter sitt hopp till Sveriges konung, när hårda stormar under det andra världskriget hotade att sopa bort hela folkstammen. Man visste att ett skriftligt ingripande ej skulle ha samma verkan nu som förr — det tjugonde århundradets makthavande hade ofta

visat en otillräcklig respekt för det skrivna ordet — och därför gällde det något mera denna gång än vid tidigare hänvändelser. Estlandssvenskarna anhöllo om att få återvända till förfädernas land. Gammalsvenskbyborna, som tidigare så brutalt ryckts loss från den övriga folkstammen, hade ju omhändertagits redan 1929 och väl hunnit anpassa sig i de nya förhållandena. Händelsernas snabba tempo gjorde nu att de flesta av oss ej hunno invänta något formellt svar på denna anhållan. Vi kommo ändå och visste att vi voro välkomna.

Detta för estlandssvenskarna så betydelsefulla steg — väl det viktigaste i folkstammens månghundraåriga historia — togs under konung Gustaf V:s regeringstid och under hans höga beskydd. Konung Gustafs även hos estlandssvenskarna välkända konungagärning blev därigenom intimt förenad med vår historia och våra individuella öden. De flesta av oss ha också genom konung Gustafs namnunderskrift tillerkänts det svenska medborgarskapet. Det är därför naturligt att meddelandet om konung Gustafs bortgång kom som ett sorgens bud även för oss svenskar från Estland. Under hans regeringstid ha vi räddats och upptagits i det svenska samhället och där åtnjuta vi nu fördelarna av alla de stora reformer, som tillkommit under hans långa och lyckosamma regeringstid. Minnet av konung Gustaf V kommer alltid att tacksamt bevaras av estlandssvenskarna.

Sveriges nye konung — Gustaf VI Adolf — är väl känd av alla estlandssvenskar och hans stora intresse för utlandssvenskarna är allmänt omvittnat. Under sommaren 1932 besökte den dåvarande kronprinsen i samband med 300-årsjubileet vid Dorpats universitet även svenskbygden i Estland. De flesta av oss minnas vilket utomordentligt intresse den höge gästen ägnade våra bygder och deras innevånare, som nu genom ödets skickelse blivit hans undersåtar. När estlandssvenskarna i början av sin ankomst till Sverige voro inkvarterade på förläggningar, av vilka Sabbatsberg var den största, besökte den nuvarande konungen denna förläggning och träffade där några av dem som han lärt känna under sin resa i svenskbygden.

Estlandssvenskarna bringa konung Gustaf Adolf och drottning Louise sin värdsamma hyllning.

E. N.

Domprosten Nils Bolander:

BETLEHEM

Julnatten 1910 satte några unga hädare upp ett anslag på huvudstadens kyrkportar, en dödsannons med kors och svart ram, så lydande: "Gud är död — förnuftet segrar!"

Förnuftet segrar — jo, jag tackar jag. Vi som nu kan överblicka utvecklingen måste konstatera att segerrapporten som segerherren Förnuftet presenterar oss under perioden 1910—1950 är mer än lovligt kufisk. Två världskrig och hotet av ett tredje. Ryktet om Guds död var betydligt överdrivet.

Gud lever. Redan julottegemenskapen är ett bevis för den saken. Ingen död Gud kan tvinga människor samman i hundratusental i tusentals gudstjänstrum och få dem att med tindrande ögon lyssna till de ljusa löftesorden till dem som vandrar i mörkret och bor i dödsskuggans dal om det barnets födelse på vars späda skuldror herradömet skall vila — "och hans namn skall vara: Underbar i råd, Veldig Gud, Evig Fader, Fridsfurste."

Gud lever och hans nyskapande liv är knutet till det som timade i stor ringhet i en liten orientalisk landsortsstad för 1949 år se'n. Vi säger till varann alldeles som markens herdar, när änglarna farit ifrån dem upp till himmelen: "Låt oss nu gå till Betlehem och se det som där har skett, och som Herren har kungjort för oss."

Betlehem — det är lösenordet på julmorgonen, nyckelordet. Ordet som låter himmelen rämna och julundret ske.

Betlehem är hoppets plats i en hopplös värld.

Ett barn föds, men i det barnet tog Guds vilja mandom. "Ordet var kött och tog sin boning ibland oss och vi skådade hans härlighet..."

Hoppets plats utvalde levande Gud mot allt förnuft, när han den första julnatten lät Fridsfursen födas i Betlehems värdshusstall.

Låt oss slå följe med ängdernas män fram till hoppets plats och dröja i tillbedjan och stor glädje inför det nya liv, som där tändes: "Guds väsens avbild och likväl en mänskösön".

Där ska vi öppna oss för den himmelska julgåvans förvandlande och nyskapande kraft. "Gud vare tack för hans outsägligt stora gåva!"

Ordet Betlehem betyder "bröduset". Vid hans födelse som sagt om sig själv: "Jag är livets bröd", fick det åldriga stadsnamnet sin slutgiltiga

mening och tydning. Vägen till slutgiltig fred går fram över livsbrödets plats.

Julnatten 1818 var S:t Nicolaikyrkan i Oberndorf — ett par mil från Salzburg — till trängsel fylld av en förväntansfull menighet. Folk hade kommit ned till kyrkplatsen högt uppifrån bergsbygden och lång väg nerifrån dalarna i decembermörkret, vägledande sig med facklor och bloss. Vaxljusen glimmade i alla kyrkans vrår. Barnaögon tindrade i kapp med dem och den unge hjälpprästen, Joseph Mohr, läste julevangeliet. Det var bara en sak som fattades i julstämningen det året. Orgeln var trasig och stum. När mässan var slut satt människorna kvar i helgedomen. Ljusen och den goda värmen höll dem kvar. Man såg prästen bana sig väg till orgeln, där organisten, Franz Gruber, satt, sin vana trogen, fast han inte hade något instrument att traktera.

Och plötsligt klingade en sång under kyrkvalven — glad som en folkvisa — sjungen av prästens mjuka tenor och organistens sträva bas till ackompanjemang av organistens gitarr. Det var en sång som ingen förr hade hört, diktad av prästen, tonsatt av organisten: "Stille Nacht, heilige Nacht" — "Stilla natt, heliga natt".

Det rådde en sällsam tystnad i kyrkan, när sången var sjungen. Ingen hade längre en tanke på att orgeln var tyst. Vad de fått höra till sist fyllde deras hjärtan med en varm tröst och glädje. Då kyrkbesökarna på smala stigar trevade sig hemåt klingade alltjämt den nya sången i deras öron:

"Stilla natt, heliga natt!

Mörkret flyr, dagen gryr.

Räddningstimman för världen slår,

nu begynner vårt jubelår.

Kristus till jorden är kommen,

oss är en Frälsare född."

Är det inte just vår situation att orgeln gått sönder i mänsklighetens stora tempel? Orgeltonen från himlen är stum. Låt oss då ta till oss löftesordet från Betlehem om jubelåret som begynner och räddningstimman som slår. Med den sången ljudande i våra öron går vi hemåt i julottegryning. "Stjärnan från Betlehem leder ej bort men hem."

Till läsekretsen

Med detta sista nummer för i år får redaktionen tacka läsekretsen för år 1950. Kustbons anspråkslösa format gör att den ej kan tillgodose alla smakriktningar — vilken tidskrift gör förresten det — men redaktionen har arbetat i den förvisningen att Kustbon dock är efterlängtdad i många hem. En del prenumeranter ha framfört klagomål över att de ej fått tidningen i tid och att de ej fått några nummer alls. Detta förhållande har påpekats för vederbörande postmyndigheter.

Kustbon planeras utkomma även under år 1951 i samma format och i samma utsträckning som under de gångna åren. Tidnings- och tidskriftsfloran är ju utomordentligt mångskiftande och rik i Sverige, och det kan därför synas som om en tidskrift av Kustbons format ej har någon uppgift bland alla dessa alster. Med dem vill Kustbon emellertid ej tävla. Vår mening är att estlandssvenskarnas egen tidskrift under en begränsad övergångsperiod skall hjälpa oss att känna samhörighetskänsla, att vidmakthålla kunskapen om de bygder, som vi lämnat, samt att förmedla en del av det som kan hjälpa oss att berika vårt vetande om det svenska samhälle, där vi nu fullgöra våra dagliga plikter.

Som bilaga till detta nummer följer ett inbetalningskort för Kustbon och ett annat för medlemsavgiften till föreningen Svenska Odlingens Vänner bland estlandssvenskar i Sverige. Tyvärr har det visat sig nödvändigt att höja prenumerationsavgiften för år 1951 till 4 kronor. Det kan synas mycket, men Kustbons prenumerantstock är dock förhållandevis liten och för att bidrag i någon mån skola kunna honoreras och värdefulla bilder kunna reproduceras i Kustbon, måste inkomsterna öka. De ökade utgifterna för tidningspapper ha även bidragit till att priset måste höjas. Vi hoppas dock att denna höjning med en krona per år ej skall avskräcka någon från att förnya prenumerationen.

De av Kustbons prenumeranter, som ej äro medlemmar i Svenska Odlingens Vänner, behöva naturligtvis ej använda sig av inbetalningskortet till föreningen. Medlemsavgiften är, som framgår av inbetalningskortet, dock endast 3 kronor per år. Genom medlemsavgiften bidrager varje medlem till att skänka S. O. V. medel för i första hand dess kulturhistoriska verksamhet. Var och en av estlandssvensk härkomst och varje riks-svensk med intresse för Svenska Odlingens Vänner verksamhet har möjlighet att bli medlem i föreningen och bör vara medlem.

Kustbons utgivare och redaktion hoppas att alla nuvarande prenumeranter använda sig av inbetalningskortet och att de göra inbetalningarna så snart som möjligt. Glöm ej att skriva tydlig adress och meddelande om eventuella adressförändringar.

Den svenska dagen

Söndagen den 5 november anordnade Svenska Odlingens Vänner en filmföreläsning i Victoria-salen i Stockholm. Som inledning erinrade pastor Ivar Pöhl om konung Gustaf V:s rika livsgärning och om den stora saknad en hel värld känner efter den avhållne monarken. Parentationen avslutades med psalmen Bevara Gud vårt fosterland.

Fil. mag. Anders Stenholm framhöll därefter den stora betydelse firandet av den 6 november haft och fortfarande har framför allt för svenskarna i utlandet. Tusentals svenskar och svenskättlingar världen runt påminna sig särskilt denna dag att de tillhöra en stor nationsfamilj.

Fröknarna Österblom hade även denna gång godhetsfullt ställt sin unika film från svenskbygden till förfogande. Filmen, som tillkom under 1930-talet, berör huvudsakligen Ormsö, men även en hel del intressanta bilder från Hapsal och Reval äro med. Det perspektiv estlandssvenskarna redan nu i viss mån kunna anlägga på sin tillvaro i Estland gör att detta kulturhistoriska material i allt större omfattning drar uppmärksamheten till sig. Ett historiskt dokument av allra största betydelse är också filmen från överflyttningen till Sverige vilken också visades. Visserligen stämmer den till vemod, men å andra sidan bör den också påminna många om hur de den gången kände ett spontant behov att prisa den högste, när den svenska kusten skönjdes och räddningen var ett faktum.

Slutligen visades även ett par kulturfilmer från Sverige, den ena från Stockholms skärgård.

Omkring 200 personer hade infunnit sig.

E. N.

*

Kransar nedlades vid konung Gustafs kista av bl. a. Runöborna och Kustbohemmet.

Representant för Svenska Odlingens Vänner antecknade sig på kondoleanslistorna till den kungliga familjen.

Redaktionen vill i detta sammanhang återigen framhålla vikten av att alla estlandssvenskar meddela familjenyheter till Kustbon. Likaså äro andra bidrag välkomna, som kunna tänkas ha intresse för vår läsekrets. Tveka ej bara därför att skrivnanan är ringa. Det språkliga är lätt att rätta.

Till sist önskar Svenska Odlingens Vänner och Kustbon sina medlemmar och sin läsekrets en God Jul och ett Gott Nytt År 1951.

E. N.

ADVOKAT LARS ÖSTBERG:

Rågösvenskarna 10 år i Sverige

Den 17 oktober 1940 anlände till Sverige 110 rågöbor, som med vederbörligt tillstånd från de ryska myndigheterna fått lämna Estland, sedan Rågöarna utrymts för försvarsändamål.

Riksföreningens Estlandsutskott, som under många år på olika sätt stött estlandssvenskarnas kulturella strävanden hemma i Estland, hade tillsammans med Utlandssvenskarnas förening hos regeringen gjort framställning om tillsättandet av en kommitté för att hjälpa estlandssvenskarna i deras strävan att under rådande svåra förhållanden få flytta över till Sverige. Denna kommitté antog till att börja med namnet Kommittén för Rågösvenskarna, då det i första hand gällde att ta hand om rågöborna. Den vidtog alla erforderliga förberedelser för mottagandet av den första gruppen rågöbor.

En stilla, ljum höstkväll, den 17 oktober 1940, kom båten med de 110 rågöborna till Stockholm och lade till vid Skeppsbron. Där var kommittén samlad med bland andra ordföranden, justitierådet Emil Sandström, riksantikvarien Sigurd Curman och legationsrådet Svante Hellstedt. Förväntan hos de samlade kommittéledamöterna var säkerligen lika stor som bland rågöborna ombord på båten. När dessa — åldringar, vuxna och barn, i kläder av för stockholmarens ögon ovanligt snitt — samlats på kajen, hälsades de välkomna till Sverige på rågömål av rektor Per Söderbäck. Det var en gripande högtidlighet, som fäste sig i alla de närvarandes minne.

Detta var upptakten till överförandet av större delen av den estlandssvenska stammen och dess omhändertagande, vilket sedan blev kommitténs uppgift under dess nära 10-åriga verksamhet. Det skulle emellertid dröja ända till våren 1943, innan nya grupper av estlandssvenskar skulle anlända. Därför kom rågöborna att spela en särskild roll för kommittén under dess första tid. En stiftelse bildades för att hjälpa rågöborna till rätta med utplaceringen i svenskt arbetsliv, främst genom inköp av lämpliga fiskeställen samt fiskebåtar och redskap. Även denna stiftelse fick namn efter rågöborna och heter alltså Rågöstiftelsen.

Genom att denna första kontingent var så pass liten, kom samtliga rågöbor att omfattas med personligt intresse av ledamöterna i kommittén och Rågöstiftelsens styrelse, och detta personliga intresse för varje individ har sedan karakteriserat arbetet i fortsättningen, även när större grupper kom i tät följd under 1943 och 1944. I synnerhet har detta gällt de familjer, som kunnat beredas utkomst i sina gamla näringsgrenar, jordbruk och fiske. Vi ha följt deras arbete och glatt oss åt den lätthet, varmed de inordnat sig i de nya förhållandena och deltagit i deras bekymmer och glädjeämnen. När ungdomar gift sig och barn kommit till världen, ha vi känt att estlandssvenskarna funnit sig till rätta.

Det personliga intresse vi hyst för var och en har gjort arbetet för oss i kommittén lätt och roligt. I de flesta fall, där någon velat ha hjälp och stöd för ett klokt företag, har det funnits utvägar att lösa ekonomiska och andra svårigheter. Bekymmersamt har det endast varit vid de tillfällena, då det icke varit möjligt att hjälpa så som man önskat.

Nu är rågöborna och övriga estlandssvenskar till största delen helt införlivade med det rikssvenska samhället — till och med i sådan grad, att man på vissa håll rent av glömt bort, att man tillhört en minoritet i ett annat land, med alla de svårigheter detta medför. Att tala svenska i hemmet är icke längre någon egenhet, eftersom svenska talas i alla hem här i landet. Modersmålets sång klingar ännu stark på de estlandssvenska mötena, men den är icke längre endast en sammanhållningens sång utan en minnenas sång. Här i Sverige behöver man icke påminnas om sitt modersmål, men genom sången förs man tillbaka till födelsebygden. I den meningen fyller sången ännu här i Sverige en uppgift — att hålla samman estlandssvenskarna och i den nya omgivningen bevara det bästa av arvet från svenskbygden i Estland.

De gångna tio åren ha varit fyllda av arbete, roligt arbete, eftersom det givit påtagligt resultat. En frisk och duglig folkgrupp har åter införlivats med det svenska folket. Den enda mörka fläcken på den eljest ljusa tavlan är att nära tusen estlandssvenskar blevo kvar i Estland med oviss framtid.

Min personliga önskan är nu, när jag ser tillbaka på de gångna tio årens arbete, att estlandssvenskarna icke skola bli så rikssvenska, att de glömma tiden i Estland, hur de där i sin svenska bygd höllo på sin svenskhet och sitt svenska språk. När all den kamp för den egna folkstammen upphört, som gav färg åt det dagliga livet i Estland, får de inte glömma, att andra grupper svenskar i utlandet alltjämt behöva vårt stöd för att kunna bevara sin svenskhet. Vi tro, att denna strävan är värdefull för det land, där svenskar och svenskättlingar bo därför att den ingår i strävandena att föra folken närmare varann.

Redaktör Patrick Bruun, Helsingfors:

Finlandssvenskarna

Finlandssvenskarna avundas emellanåt estlandssvenskarna, inte för det hårda öde, som drabbat de flesta av dem, utan helt enkelt för att de kallas estlandssvenskar. Finlandssvensken däremot är van att bli kallad finländare, en finne och någon gång finlandssvensk. Det förefaller som om svenskheten i Finland på något sätt skulle vara ett diffusare begrepp än vad svenskheten i Estland var. Det är inte så lätt att förklara varpå detta kan bero. En anledning är säkert den att estlandssvenskarna helt och hållet stack av från det estländska folkets majoritet. En svensk, som besökte Estland, kunde aldrig räkna med att bli förstådd på svenska, medan han i princip utgår ifrån, vilket givetvis är riktigt, att svenskan är den naturliga bron över till Finland, är det naturliga umgängesspråket i Norden. När en svensk alltså besöker Finland och umgås på svenska med landets invånare, kan han aldrig vara säker på om han talar med en person med finska som modersmål eller med en med svenska som modersmål. Det är klart att detta måste bidra till att suddas ut gränserna mellan Finlands båda nationaliteter. Det som för den besökande svensken är väsentligt är att det är fråga om personer från Finland enligt hans terminologi och t. ex. Runebergs finnar.

Det är alltså rätt naturligt om finlandssvenskarna äro en aning förargade över det som man ibland kan betrakta som nonchalans från rikssvenskt håll när man icke har tid eller bryr sig om att sätta sig in i förhållandena i Finland, men det är å andra sidan en lätt förståelig nonchalans. Vi finländare ha heller ingen anledning att yvas över våra insikter i Sveriges politiska, ekonomiska och kulturella liv. Därtill kommer att den praktiskt inrättade svensken onekligen med en viss rätt måste anse att tvåspråkigheten i Finland inte bara är förvirrande utan också besvärlig och ekonomiskt oförmånlig.

Men finlandssvenskarna håller fast vid sitt språk, vid sin egen kulturform. Vi räkna väl i dessa dagar med cirka 360.000 finlandssvenskar, vilket motsvarar ungefär 9,6 % av landets befolkning. Grundlagen stadgar som bekant att vardera språkgruppens intressen skola tillgodoses enligt enahanda grunder. Det gör t. ex. att allt officiellt tryck publiceras på såväl svenska som finska. Det finns högskolor, folkhögskolor, lärdomsskolor, folkskolor, arbetareinstitut med svenska som undervisningsspråk. Det finns i detta nu 1.500 svenska folkskollärare i Finland, 10.000 läroverkselever och cirka 2.500 studenter

med svenska som modersmål. Detta bara för att nämna några exempel. Det finns, vilket inte minst de finlandssvenska kulturdagarna i Stockholm visade, en blomstrande litteratur, som inte bara haft ett stort inflytande på den finländska litteraturen utan också på den rikssvenska och därmed på hela det svenska språkområdets litteratur. Om man tänker på författarnamn som Gunnar Björling, Elmer Dictionius och Edith Södergran så kan man med Olof Enckell utropa: "Fråga Harry Martinson och Tage Aurell vad den finlandssvenska modernismen betytt för dem och för Sverige".

När finlandssvensken skärskådar sina egna eller sin kultrukrets' prestationer är han glad, att han kan visa upp namn som just Björling, Dictionius, Södergran. Det visar, att det är en kulturform, som lever vidare trots relativ isole-ring, som fortfarande har kraft att skapa någonting eget, som fortfarande har någonting att ge hela det svenska språkområdet vid sidan av fosterlandet Finland. Trots att finlandssvenskarna städse äro måna om att betona, att deras modersmål är svenska, gör de det i alla fall i medvetande om att de hör hemma i Finland. För att nämna ett mycket banalt exempel så är jag övertygad om att varje finlandssvensk t. ex. vid Europamästerskapen i Brüssel i fri idrott glädde sig över att finnen Ilmari Taipele placerade sig på fjärde plats på 1.500 m. och besegrade de båda svenskarna, varav den ene var Lennart Strand.

Exemplet var kanhända banalt, men det visar att finlandssvenskarna framför allt känner sig som invånare i Finland. Den roll av förmedlare av finsk kultur till Skandinavien, som det svenska språket och den svenska folkstammen haft och alltid kommer att ha, ger finlandssvenskarna existensberättigande i deras egna ögon och ger dem styrka att fortsätta den tidvis ojämna kampen för sin kulturella autonomi och sin egen särpräglade kultur.

ANVÄND BILAGDA
INBETALNINGSKORT

vid erläggande av medlems-
och prenumerationsavgifterna!

Dr Ingemar Bjelkhagen:

Hälsokontrollen av Estlands- svenskarna

Av flera skäl var det nödvändigt och önskvärt, att en noggrann läkarundersökning kunde äga rum vid estlandssvenskarnas ankomst till Sverige. Dels kommo de från av kriget delvis hemsökta trakter med de risker detta medför ur smittosynpunkt, dels önskade man få en så noggrann kännedom som möjligt av det människomaterial, som skulle inplanteras i det svenska samhällslivet.

Efter de år 1940 till Sverige överflyttade 120 Rågö- och Nargöborna kommo under 1943 i små grupper till sammans 711 estlandssvenskar, vilka undersöktes i karantän av dr. I. Bluhm. När de egentliga överflyttningarna i november 1943 började, handhades undersökningen av dr. Greta Haglund, som t. o. m. januari 1944 mottog 832, varjämte 323 blevo undersökta av dr. Folke Westberg. Sedan undertecknad i februari 1944 övertog läkarundersökningen, kontrollerades ytterligare 4.644 st.

Resorna från Estland klarades förvånansvärt bra trots de stora svårigheter, som voro förknippade med dem. Ett fartyg avsett för 60 passagerare tog under vissa resor det tiodubbla antalet, ja, vid ett tillfälle 900 st. Man förstår, att svängrummet var minimalt, men trots detta inträffade endast ett dödsfall och ett olycksfall av mer svårartad karaktär, ett lärbensbrott.

Att sjukligheten med de otillfredsställande sanitära förhållanden, som rått i Estland under krigsåren, var så ringa, är också värt att omnämnas. Några epidemiska sjukdomar förekommo ej med undantag av difteri samt enstaka fall av scharlakansfeber och paratyfus. En del förkylningssjukdomar, bland annat lunginflammation, kunde naturligtvis ej undvikas. Allmäntillståndet var i stort sett gott. Delvis får detta tillskrivas det faktum, att estlandssvenskarna huvudsakligen idkat fiske och jordbruk och under krigs- och ockupationstiden haft relativ god tillgång till föda.

Efter ankomsten till Stockholm blevo estlandssvenskarna hänvisade till karantänsförläggningar för läkarundersökning. Den härför nödvändiga sjukvårdspersonalen varierade i storlek med antalet anlända. Hela tiden voro en och högst tre läkare anställda. Två till tre sjuksköterskor deltog vid undersökningen och vårdade dessutom de sjuka på särskilt upprättade sjukavdelningar. Därjämte voro ett flertal sjukvårdsbiträden, mest estlandssvenska, samt 1—3 skrivbiträden anställda. Vid undersökningarna deltog sjukvårdslotter med stort intresse och stor skicklighet.

Karantänstidens längd varierade mellan 6 och 21 dagar, beroende på de sjukdomar, som förekommo i de olika sändningarna. Någon spridning av sjukdomar till rikssvensk befolkning har så vitt bekant är icke förekommit.

Undersökningen började genast vid ankomsten till Sverige. Hälsotillståndet efterfrågades, och en del sjuka och orkeslösa gamla överfördes direkt till sjukförläggning eller sjukhus, medan de övriga sändes till avlusning och bad. Samtidigt desinficerades deras kläder och sedermera bagaget. Läkarundersökningen vidtog därefter så snart som möjligt, ofta var det först nödvändigt med mat och vila. Alla tilldelades för att underlätta arbetet ett nummer. Vikt och längd kontrollerades och erforderliga prov togos, varvid difterio. dyl. prov sändes till Statens bakteriologiska laboratorium för undersökning. Föregående och nuvarande hälsotillstånd efterhördes, varpå en fullständig kroppsundersökning vidtog. Samtidigt kontrollerades, huruvida huvudlöss fanns eller ej, när avlusningen i detta avseende ej visade sig tillfredsställande. Samtliga genomgick även skärmbildsfotografering, varefter lungsjuka och misstänkta fall sändes till Tuberkulosbyrån för röntgen. Alla undersökningsresultat nedskrevos på dubbla läkarkort, av vilka det ena tilldelades den undersökte vid avresan, det andra behölls på läkarexpeditionen.

De som ej kunde specialundersökas eller behandlas på förläggningen, sändes till polikliniker eller inlades på sjukhus för observation eller vård. Av mina 4.644 undersökta behövde 280 eller 6,0 % (114 män och 166 kvinnor) behandling på 305 polikliniker och av de övriga läkarnas 1.986 st. minst 163 eller 8,2 % sådan på 186 olika polikliniker, återbesöken ej inräknade i dessa siffror. Sammanlagt 409 personer, 8,8 %, av mina undersökta behövde vårdas på 480 sjukvårdsinrättningar i 34.117 dagar räknat fram till den 1 januari 1946. De som, sedan de lämnat förläggningen, insjuknat och inlagts på sjukhus, ha ej medräknats. På olika sjukhus vårdades 188 personer i sammanlagt 6.831 dagar eller i medeltal 36 dagar. På epidemisjukhus var vårdtiden för 162 patienter 6.398 dagar, i medeltal 39 dagar för var och en. På sanatorier och tuberkulösa konvalscentrum vårdades 44 personer i 7.967 dagar eller i medeltal 181 dagar. Slutligen fingo 39 sjuka vård på olika anstalter: sinnessjukhus, sinnesslöanstalter, epileptikerhem o. dyl. i 12.921 dagar, vilket motsvarar 331 dagar i medeltal per sjuk. Av de andra läkarnas undersökta behövde

minst 163 personer, 8,2 %, vård på 218 olika sjukvårdsinrättningar i minst 20.100 dagar.

En uppdelning av estlandssvenskarna i olika åldersgrupper återfinnes i tabell 1. I denna äro 6.809 personer upptagna, vilket utgjorde det antal, som den 1 juli 1944 fanns i livet av de under åren 1940—1945 anlända. I dessa 6.809 ingå de, som blivit födda i Sverige före nämnda datum och de, som kommit till andra än kommitténs förläggningar. Av tabellen framgår, att det fanns 1.960 män (28,78 %) och 2.398 kvinnor (35,22 %) i arbetsför ålder, 16—65 år.

Tabell 1. (Åldersfördelning).

	0-6 år	7-15 år	16-20 år	21-49 år	50-65 år	öv. 66 år	Summa
Manliga	372	559	392	1136	432	224	3115
	5,16 %	8,21 %	5,76 %	16,68 %	6,34 %	3,70 %	45,75 %
Kvinnliga	336	568	335	1397	666	392	3694
	4,93 %	8,36 %	4,92 %	20,52 %	9,78 %	5,76 %	54,25 %
Summa	708	1127	727	2533	1098	616	6809
	10,39 %	16,57 %	10,68 %	37,20 %	16,12 %	9,05 %	100 %

Medellängden för rena estlandssvenskar i åldern 20—50 år utgjorde 174,2 cm (661 st.) och för kvinnorna 161,7 cm (1.033 st.). Medelvikten för dessa män var 71,4 kg och för kvinnorna 62,5 kg. Den längsta mannen var 220 cm och den minsta 113 cm (20 år gammal). Den största kvinnan var 180 cm och den minsta 141 cm. Den tyngsta kvinnan vägde 137 kg och den lättaste 40,4 kg. Motsvarande siffror för männen voro 103 kg och 48 kg, om man bortser från den förut omnämnda 113 cm långa mannen, som endast vägde 19 kg. Den vid ankomsten äldsta var en 97-årig kvinna och den yngsta en endast 19 dagar gammal gosse och båda hade klarat sig bra under resan.

Av de sjukdomar, som diagnosticerades vid ankomsten eller senare under förläggningstiden kan nämnas, att 489 hade hjärtfel, 21 magsår, 242 blodbrist, 9 sockersjuka, 25 äggvita, 68 fett-sot, 42 struma, 3 hjärntumör, 26 kräfta, 43 tumörer av andra slag, 48 hade lunginflammation, 19 difteri och 179 voro difteribacillbärare, 158 hade mässling, 22 epilepsi, 18 sinnessjukdom och 56 sinnesslöhet (därav 8 st. idoter), 6 st. voro blinda och 65 hade starkt nedsatt syn, 37 hade starr och 11 trachom (egyptisk ögonsjuka), 16 voro dövstumma, 1.177 hade huvudlöss och 218 skabb samt 28 syfilis. 1.284 blevo vaccinerade mot difteri och 148 mot tuberkulos. (De som ha ytterligare intresse av mera rent medicinska frågor hänvisas till en artikel av undertecknad i Svenska Läkartidningen, nr 46, 1949.)

De tuberkulinpositiva, d.v.s. de som varit utsatta för tuberkulos smitta, utgjorde 65 % eller 3.786 st. av 5.799 (831 av de tidigast anlända

blevo ej föremål för konsekvent kontroll, varför dessa icke medtagas). 777 eller 11,7 % hade tuberkulos (tbc), som antingen var s. k. läkt tbc eller sådan, som erfordrade kontroll eller vård. Procentsiffran 11,7 var lika för män (356 av 3.031) och kvinnor (421 av 3.599). De sjukas hälsotillstånd följdes fram till den 1 januari 1946. 128 eller 4,2 % av männen samt 122 eller 3,4 % av kvinnorna behövde vård eller ytterligare kontroll. Alla vårdbehövande kunde placeras på lämpliga sjukvårdsinrättningar, vilket för övrigt även var fallet med andra sjuka. 47 = 1,6 % av männen och 45 = 1,3 % av kvinnorna fingo sanatorie- eller konvalescentvård. 5 manliga och 6 kvinnliga avledo i tbc och dessutom 2 tuberkulösa kvinnor i andra sjukdomar. Efter förläggningstiden insjuknade ytterligare 4 manliga och 10 kvinnliga i tbc, av vilka 2 manliga och 1 kvinnlig avledo. De, som visade sig ha ej läkt tbc, kontrollerades under vistelsen i Stockholm

på Tuberkulosbyrån och efter avresa till annan ort på dennas dispensär, vilken snarast efter förflyttningen erhöll meddelande härom. 73 st. (44 m. 29 k.) upplyste vid undersökningen om att de haft tbc, och av dessa hade 19 en läkt tbc, medan resten behövde ytterligare kontroll eller vård. De övriga 704 hade ej kännedom om sin sjukdom eller att de varit sjuka. Utöver ovan nämnda 73 st. uppgåvo ytterligare 41 att de tidigare haft tbc. Vid undersökningen fanns inga tecken härpå, fränsett att samtliga utom 3 voro tuberkulinpositiva. Åtminstone de 3 tuberkulin-negativa måste ha varit feldiagnosticerade.

Samhörighetskänslan och sammanhållningen hos estlandssvenskarna har gjort, att även giftermål som regel blott ägt rum med andra estlandssvenskar. Till följd av det ringa antalet har därför äktenskap ofta ingåtts med mer eller mindre nära släktingar. Detta har så vitt det kunnat bedömas icke haft någon större betydelse ur medicinsk eller ärftlighetssynpunkt. I ett par släkter har det dock funnits sinnesslöa och sinnessjuka, något som till stor del får tillskrivas ingifte liksom det i en annan har funnits epilepsi. Där- emot har det i en familj förekommit flera fall av dövstumhet och i två familjer olika nervsjukdomar, som ej berott på detta och där föräldrarna ej varit närmare släkt.

Estlandssvenskarna hade med få undantag icke något emot att få lämna förläggningen och på egen hand skaffa sig sin utkomst. Den 1 januari 1946 funnos endast 170 (76 m. och 94 k.) kvar på förläggningar, sjukhus eller olika anstalter. Arbetsförmedling, kurators- och läkarexpedition stodo i kontakt med varandra, då det gällde att skaffa särskilt de partiellt arbetsföra så lämpligt arbete som möjligt. Vid nyssnämnda datum funnos ännu 112 kvar på förläggningar, och av dessa voro 13 anställda inom förläggningarna och 25 åldringar intagna på ett speciellt vårdhem. Av återstående 74 kunde ca 40 beräknas bli placerade i arbetslivet liksom 11 av de 20, som voro på sjukhus. Åtminstone 10 dövstumma

kunde beräknas att senare komma ut i viss förvärvsverksamhet av de 38, som funnos kvar på olika anstalter. C:a 75 av de 170 kunde alltså tänkas komma ut i arbete, medan resten skulle förbli mer eller mindre arbetsodugliga. Med kännedom om estlandssvenskarnas vilja att själva sörja för sina anhöriga åldringar och arbetsförmögna kunna förlägningsfallen sannolikt ytterligare reduceras. De till över 800 uppgående åldringarna ha till stor del redan efter en temporär placering på ålderdomshem omhändertagits av anhöriga. För intagning på olika anstalter och ålderdomshem ute i landet erfordrades läkarintyg av skilda slag, tillsammans 980 st., däri dock ej inberäknat remisser till sjukhus och polikliniker. En del sinnesslöa barn, lättare fall av epilepsi m. m. behövde icke vård utan kunde medfölja sina anhöriga till arbetsplatsen.

Om man närmare granskar estlandssvenskarnas arbetsförmåga och vad överflyttningen ur denna synpunkt betytt för Sverige, kommer man fram till de resultat, som återgivas i tabellerna 2—4. Dessa äro uppdelade i 3 grupper efter åldern vid ankomsten (ur ålderssynpunkt ej direkt jämförbar med tabell 1). Den behandling, som omnämnes i tabellerna, utfördes antingen på förläggning eller poliklinik. Dessutom behandlades, vilket ej framgår av tabellerna, ytterligare 111 och 48 fingo sjukhusvård. Man finner, att i vuxen ålder ungefär 3.600 voro eller blevo helt arbetsföra och att c:a 275 partiellt arbetsföra funnos, medan omkring 1.700 barn kunde väntas bli helt arbetsföra, då de nått vuxen ålder. Detta innebar, att 80 % av estlandssvenskarna skulle komma det svenska arbetslivet till godo.

Tabell 2. Arbetskapaciteten hos barn, 0—15 år.

	Manl.	Kvinnl.	Totalt
Friska vid ankomsten	585	545	1.130
Friska efter behandling	221	238	459
Friska efter sjukhusvård	70	55	125
Summa friska	876	838	1.714
Bestående mindre fel	0	3	3
Praktiskt taget friska eller beräknas bli det	20	19	39
Mer eller mindre arbetsförmögna (med föräldrarna)	10	14	24
Kvar på sjukhus den 1/1 1946 ..	1	3	4
Kvar på anstalter den 1/1 1946 ..	2	2	4
Döda under förläggningstiden ..	3	2	5
Döda efter förläggningstiden ..	6	2	8
Summa vid ankomsten ..	918	883	1.801

Tabell 3. Arbetskapaciteten hos vuxna, 16—65 år.

	Manl.	Kvinnl.	Totalt
Friska vid ankomsten	1.089	1.064	2.153
Friska efter behandling	264	509	773
Friska efter sjukhusvård	66	98	164
Summa friska	1.419	1.671	3.090

Bestående mindre fel	147	249	396
Kontrollfall under behandling, som beräknas bli bra	70	63	133
Partiellt arbetsföra:			
Obehandlade	61	90	151
Behandlade	32	42	74
Sjukhusvårdade	33	20	53
Summa part. arbetsföra	126	152	278
"Ålderdomsfall", 50—65 år:			
Obehandlade	44	99	143
Behandlade	10	25	35
Sjukhusvårdade	6	12	18
Summa "ålderdomsfall"	60	136	196
Arbetsförmögna	9	11	20
Kvar på sjukhus den 1/1 1946 ..	11	5	16
Kvar på anstalter den 1/1 1946 ..	12	20	32
Döda under förläggningstiden ..	11	13	24
Döda efter förläggningstiden ..	17	12	29
Summa vid ankomsten ..	1.882	2.332	4.214

Tabell 4. Arbetskapaciteten hos åldringar över 66 år.

	Manl.	Kvinnl.	Totalt
Obehandlade	155	299	454
Behandlade	37	50	87
Sjukhusvårdade	15	18	33
Kvar på anstalter den 1/1 1946	0	2	2
Döda under förläggningstiden ..	13	7	20
Döda efter förläggningstiden ..	8	11	19
Summa vid ankomsten ..	228	387	615

Till slut skall här omnämnas något om dem som avlidit efter ankomsten till Sverige. 105 avledo före den 1 januari 1946, 13 barn under 15 år, 51 personer i åldern 16—65 år och 41 över 66 år. De som dogo på förläggning, voro huvudsakligen åldringar med dåligt hjärta, där vanlig sjukhusvård var utsiktslös. Procentsiffran för de avlidna under nämnda tid utgjorde 1,6. Med undantag av 8, som omkommo till följd av olycksfall, voro de döda i regel gamla och kroniskt sjuka.

Avslutningsvis kan sägas, att överförandet av de gamla svenskättlingarna till Sverige har varit ett gott inslag i den ström av utlänningar, som under kriget sökt sig hit. Några allvarigare konflikter har av allt att döma icke förekommit med den svenska befolkningen utan estlandssvenskarna ha snabbt kunnat sammansmälta med det svenska samhällslivet.

Stockholm den 31 december 1945.

Ingemar Bjelkhagen
leg. läkare.

Ovanstående redogörelse av dr I. Bjelkhagen är fogad som bilaga till Kommitténs för estlandssvenskarna verksamhetsberättelse.

Fil. dr ARON VALENTIN:

En högtidlig installation på Ormsö 1922

Med doktor Alfred Ekströms lustjakt Polaris avreste ärkebiskop Nathan Söderblom den 5 juli 1922 till de baltiska länderna för att bland annat på uppdrag av Estlands biskop J. Kukk installera den då nyvalde svenske kyrkoherden John Klas-son på Ormsö.

Med ärkebiskopen följde ett sällskap på sju personer, däribland motorbåtens ägare och dåvarande kandidaten Jon-Olov Söderblom, som medföljde som sekreterare.

Svea rikets ärkebiskop sköter ratten på motorbåten under färden över Finska viken år 1922.

Efter 18 timmars färd i gropig sjö anlände de resande följande dag till Dagö, där två dagar användes till besök i kyrkor och byar.

Fredagsaftonen den 7 juli anlände ärkebiskopen till Ormsö och steg i land i Rälby hamn. Årepor- tar var resta, svenska och estniska flaggor vajade i broderlig sämja. Från hamnen gick färden i vagn till prästgården, där ärkebiskopen tog sin bostad under sitt besök på den gamla svenskön.

Följande dag besåg ärkebiskopen ön och dess kyrka samt inventerade kyrkans arkiv. Söndagen den 9:e tågade högtidsklädda skaror upp till templet för att närvara vid den högtidliga installationen av sin nye herde. Redan klockan nio på morgonen började kyrkan fyllas av män och

Ärkebiskopen jämte kyrkoherde John Klasson efter installationen. Bakom ärkebiskopen skymtar kyrkoherde Tannebaum.

kvinnor, de senare i sina lysande bygdedräkter. Klockan elva när installationen tog sin början var kyrkan så till trängsel fylld, att väg för officianterna måste röjas genom folkmassan, som till sista plats fyllde även gången och koret.

Medan kyrkklockorna ringde tågade de tjänstgörande prästerna i procession från prästgården till kyrkan sjungande den gamla psalmen: "Jag lyfter mina händer..." Ärkebiskopen var iförd full ornat. Assisterer voro kontraktsprosten Linderstam, docenten Tennman, kyrkoherdarna von zur Mühlen (Hapsal) och Tannebaum (Nuckö). Biskop Kukk var själv hindrad att närvara. Såsom organist tjänstgjorde kandidat Söderblom.

Ärkebiskopen kör i sällskap med dr A. Ekström åkrutillan till Ormsö kyrka.

I sitt tal erinrade ärkebiskopen bland annat om att i Ormsö kyrka predikat präster från Sverige, Norge, Danmark, Finland, Estland och Tyskland. Och när han sedan vände sig till dess nye herde

Professor Anton Karlgren:

Svenskby och dess omgivningar

Efterföljande skildring av professor ANTON KALGREN är skriven år 1906 vid dennes besök hos gammalsvenskbyborna. Avsnittet ingår i boken "Gammalsvenskby. Land och folk". Utdraget återges med benäget tillstånd av Landsmålsarkivet i Uppsala.

Det område vid Djeprn, som svenskarna år 1782 fingo upplåtet åt sig, omfattar en yta av 8.700 desjatiner*) brukbar och 2.588 desj. obrukbar jord. Av dessa ligga 9.700 desj. på stäppen, 1.588 desj. i Dnjeprsänkan. Området är ungefär rektangelformigt: dess ena kortsida, som begränsas av floden, är ungefär 6 värst lång; dess långsidor, sträckande sig inåt stäppen i nordvästlig riktning, äro 12 värst långa. Vid tyskarnas ankomst fingo svenskarna avträda tre fjärdedelar av sin jord. Byn äger därför nu endast 2.701 desj. brukbar och 545 desj. obrukbar jord, ett område $1\frac{1}{2}$ värst brett och 12 värst långt. Där detta med sin ena kortsida gränsar till Dnjepr, ligger, just där stäppen sänker sig mot floden, byn Gammel-svenskby.

Byn tillhör Chersonska guvernementet; närmaste stad är Berislav, som ligger 16 kilometer längre ned vid floden, som här flyter i sydvästlig riktning. Staden, som har ungefär 16.000 inv., är snarare tysk-judisk än rysk, smutsig och illaluktande. Mitt emot den på andra sidan av floden ligger en stor rysk by, Kachovka; där hållas

på sitt värmande, kärleksfulla sätt, veknade mången fiskargubbes hårdnade drag.

Efter gudstjänsten förrättade ärkebiskopen i kyrkan två vigslar.

På eftermiddagen samlades man i Kärrslätts missionshus. Efter ett kort tal av prosten Linderstam sjöng ärkebiskopen för menigheten Gerhardtts vackra sommarpsalm, till vilken han själv satt musik. Sedan talade han över Jesu missionsuppdrag till lärjungarna så att de enkla fromma öbornas ögon lyste av hänförelse.

Efter talet reste sig hemmansägaren J. Hörnström upp ur sin bänk och sade ungefär så här: "Det finns en bokstav i alfabetet, som jag framför andra lärt att hålla kär! Det är bokstaven S. I mitt föräldrahem hade vi en svensk missions-tidning, min käraste läsning. Den utgavs i Sverige. Sverige är mitt första kära S. Det andra S:et är Stockholm. Därifrån kom tidningen till oss. Det tredje S:et är det för mig i dag så kärt blivna namnet Söderblom. Gud bevare ärkebiskopen och give honom en lyckosam resa i våra svenska bygder". Enkla voro orden och sträv var rösten, men hjärtats värme lyste fram ur de tårade ögonen.

ett par gånger om året stora marknader, där svenskarna alltid äro trogna gäster.

Vid Berislav och Kachovka är floden tämligen smal; norr därom vidgar den sig och bildar ett helt litet system av sund och vikar. Mitt emot Svenskby verkar den snarare stor insjö, fylld av öar. Svenskarna kalla den "grenen" (grein), ursprungligen väl blott benämning på en del av floden, eller träsket (träske) det senare en benämning som den väl kan förtjäna i jämförelse med hemlandets öppna vatten. Dess vattenmassa är icke särdeles betydande. På sommaren och senhösten grundas den opp, så att sjöfarten är förbunden med de största svårigheter. Det gäller då att noga hålla sig till den utprickade farleden, som ofta är så smal, att två fartyg endast med svårighet kunna mötas. På de kinkigaste ställena få fartygen gå med halv maskin, under det en i fören placerad matros med en båtshake ideligen får mäta djupet.

Floden är vanligen isbelagd från förra hälften av december (gamla stilen) och ligger en eller halvannan månad. Kort efter det den blivit isfri, börjar den stiga (flei) och blir fram mot vårsidan värkligt imponerande. Först går stigningen långsamt nog, endast en fjärdedels arsin om dagen. Så ökas den, ock frammot 20 april är den starkast. Några av de första 10 dagarna i maj har floden nått sin högsta höjd (treske jär fulfleid). Den är då nära en mil bred, alla holmarna äro dränkta under vattenytan, på sin höjd sticker en eller annan trädkrona upp över vattnet, ock under ett "slitande" eller "tvinnande", som hörs långt upp på stäppen, ila väldiga vattenmassor ned mot Svarta havet. Ångbåtar passera då fritt var som hälst, ock småbåtar ligga förtöjda vid trädtopparna invid stranden. Men så börjar vattnet åter att sjunka. Det går hastigare än stigningen: i mitten av juni har floden återtagit sitt vanliga utseende. Men öarna, som under ett par månader stått under vatten, äro då gröna ock bibehålla sina friska färger ock sin svalka sommaren över, medan solen längesedan brunbränt stäppen däruppe.

På ena sidan har alltså Svenskby floden, på den andra tar stäppen vid. Svagt vågiga kullar avlösa varandra ända bort mot horisonten. På våren äro de täckta av yppig grönska och översålade med praktfulla stäppblommor, på sommaren förvandlas det hela till en gulbrun öken, där solen bränner av minsta grässtrå. Hösten ger trakten en ny färg: stäppen blir en tröstlös kol-svart yta, som slutligen under vintermånaderna överdras med ett tunt snötäcke.

*) 1 desjatin = 1,0925 har.

JAKOB BLEES:

Firandet av Sankt Martins- dagen i svensk-bygden i Estland på 1880-talet

Följande artikel av framlidne skriftställaren JAKOB BLEES har varit publicerad i Kalender för svenskarna i Estland år 1931.

För femtio år sedan var "Martnsdaen" (St. Martinsdagen) en av ungdomarna i svenskbygden särdeles omtyckt festdag. Det fanns då och finnes på en del orter ännu rätt stora byar med gårdarna nära intill varandra. I kommunen Rikull, som hör till socknen Nuckö, firades "Martnsdaen" regelbundet varje år, turen gick från gård till gård, alltid medsols. Förberedelserna voro, som hela livet för övrigt hos det svenska bygdefolket, ytterst enkla. Ägde den gård, där turen kom, ej tillräckligt stor gryta, fingo ett par av de styrande flickorna i byn anskaffa en ordentlig sådan från en granngård. Ty maten var i de flestas uppfattning huvudsaken i hela denna tillställning, och den måste tagas till så rikligt som möjligt. Redan tidigt på eftermiddagen närmaste dagen före "Martnsdaen" sattes igång med bestyren. När storgrytan blivit utsedd och upphängd på kroken i eldstaden bredvid förstugan, slogo sig flickorna, allt efter som de kommo, ned där intill och började skala potatis, som de fört med sig var och en från sitt hem. Någon eller några av dem måste också kunna framskaffa mjöl, som nödvändigt måste vara till vällingen. Här rådde friskt mod, glädje och glam, under denna efterlängtrade samvaro, arbetet gick efter gammal vana och villighet och endräkt präglade stämningen.

Men kalasvällingen, som här förbereddes, måste vara så läcker som möjligt. På högtidsdagen brukade denna anrättning enligt gammal sed vanligen innehålla hackat eller i större bitar skuret kött. Oftast var det svinkött — benämningen fläsk användes ej. Uppdraget att skaffa kött ålåg efter gammalt bruk byns vuxna gossar. Deras tåg kring byn kvällen före "Martnsdaen" blev den mest spännande tilldragelsen i hela händelsen, åtminstone för barnen i hemmen.

"Sante marte", som de kallades, tillverkade åt sig masker av allra enklaste slag, satte dessa för ögonen, vände ut och in på sina fårskinnspälsar och anträdde vid skymningens inbrott sitt tåg. Detta måste också gå medsols, alla gårdar hem-söktes.

När "sante marte" kommo in i förstugan, stampade de i golvet och slogo med små spöstumpar mot sina pälsar. Barnen i stugan hade långt i förväg blivit varnade att de skulle råka illa ut för "sante marte" om de inte ville lära sig läsa ordentligt. Och när deras hotfulla stampningar nu hördes ute i förstugan, visste de vad klockan var slagen. De mindre, lättrogna småttingarna sprungo som skrämde kycklingar och gömde sig under bord och sängar eller varhelst största möjliga skydd för liv och lem kunde tänkas.

Dörren öppnades, den ena efter den andra av dessa ludna "sante marte" steg över tröskeln och utan att ens hälsa "gu afton", som sig bort, började de genast gå omkring utefter väggarna och i dov, hotfull ton fråga, om det fanns barn i huset. För all del, det fanns barn. Bäst leta reda på dem. Det gjorde nog "sante marte" också utan ringaste skonsamhet. Den lilla flykten drogs fram ur gömstället och tvangs att läsa. Och läsningen gick med svindlande fart, om ock rösten lät litet sorgmodig och darrande. "Gud som haver barnen kär" var ett av de mest vanliga proven. Eljest var det ej så noga med vad det var, bara stackarn kunde något. Examinatören var icke själv alltid så värst säker i sina stycken. Denna historia upprepades i varje gård och överallt efter samma metod. Men egentligen var detta med barnen inte "sante martes" väsentliga ärenden. De avlägsnade sig icke gärna, förrän husbonden eller hans hustru gått i "bakse" (skafferiet) efter ett stycke röktorkat kött och givit dem. Med denna skatt, som knappast någon hederlig bonde i byn kunde undandraga sig, försvunno de åter ut genom dörren. Barnen andades lättare efter denna svåra hemsökelse. Utanför grinden stod under tiden en yngre pojke med kälke, och på denna lastades den uttagna köttskatten undan för undan, och det blev ett ganska gott förråd av denna vara, när "sante marte" efter väl förrättat värv framkommo till gården, där festen tillreddes och skatten lämnades till de styrande flickorna.

Vanligen hade bonden ett ankare öl till "Martnsdaen" och hade han icke det, så sökte de ansvariga festanordnarna på annat håll anskaffa denna vid ett sådant tillfälle nödvändighetsvara. Varje bonde mältade själv sitt öl till jul, påsk och pingst. Ibland även vid andra tider på året, framför allt till bröllop och större arbetsföretag. Vad som vidare behövdes i matväg bestods i stor utsträckning av bonden, som var pliktig att upplåta sin stuga för "sante marte". Redan på förmiddagen började byns ungdom samlas till festgården. Ingen var strängt taget bjuden, ingen heller ovälkommen. Det var en naturlig sak, ett hävdvunnet bruk att gemensamt fira "Martnsdaen", och när ha väl friska, levnadsglada ungdomar försmått att vara med på tillställningar av sådant slag.

Spelman med sin fiol, ofta av eget fabrikat, infann sig utan påstötning och utan anspråk på något slags ersättning. Från alla håll kommo små och stora byinvånare till festen, som var gemensam för alla i byn. Till och med barn, som kvällen förut nödgats läsa för de ludna "sante marte", kunde nu med lättat hjärta inträda i stugan, där dessa nu uppträdde som vanliga mänskliga värdar.

Någon brådska gjorde man sig dock icke i festgården, den gamla nedärvda blygheten och sävligheten hörde till god ton och fick ej gärna åsidosättas. Med långsamma steg gick den nykomne efter minst två, tre trugningar från dörren och tog plats på den långa väggfasta sidobänken eller, om denna redan var fullsatt, på en halmbottnad stol utanför bänken. Vid behov av ytterligare sittplatser satte sig gästerna även i en säng strax innanför dörren eller utefter någon del av långväggen. Flickorna och flickbarnen hade sin plats vid vänstra långväggen från dörren räknat. Någon sammanblandning av de två könen förekom ej. Seden och hövligheten fordrade, att gästerna snart nog måste bjudas på högtidsdrickat. Bonden, som ju tilläts att vara främsta värden, hade i god tid fyllt ölkannan upp till brädden och satt den på bordet. När några stycken på manfolkssidan anlant och tagit plats, tog han ölkannan och gick och bjöd den främste. Sedan gick kannan laget runt ända ned till dörren, och om innehållet ej räckte till för alla, tog han den tömda kannan och gick ut i "backse" och tappade upp en ny sats ur ankaret och bjöd, där turen var. Där dracks duktigt, även om den bjudne ej kände någon törst. Först när manfolksidan fått, bars kannan över till kvinnfolken. Detta var sed vid alla större tillställningar i bygden.

Middagen bestod uteslutande av kraftig välling och limpebröd utan smör, den serverades redan vid tolvtiden på dagen, och faten stodo kvar på bordet till långt fram på eftermiddagen. Allt efter som det kom gäster, måste de undfägnas med mat och dryck. Med klockslag och tid var det ej så noga, storgrytan därute i eldstaden (motsvarande ett mycket primitivt kök) räckte till för alla.

Den verkliga feststämningen började taga fart först efter måltiden, då "spälan" (spelmannen) tog sitt instrument och spelade upp till dans. Denna tid bar varenda flicka i svenskygden ännu sin hemvävda randiga kjol, men gossarna använde ej längre den gamla folkdräkten, utan gingo i grå yllekavaj och långbyxor av samma färg. Endast gubbar på sextio år och däröver kunde man ännu få se gå i de gamla långa vadmalsrockarna med ytterligt täta knappar, och korta sämskinnsbyxor. Dansen räckte länge och bjöd icke på någon större omväxling i musikprogrammet, men där dansades friskt hela tiden. Samtidigt härmed hade på båda sidorna om stugugolvvet ett ofta nog livligt samtal kommit

igång i större och mindre grupper. De mindre gossarna lyssnade gärna till någon av männen som kommit hem från "krunastianeste" (kron-tjänsten, exercisen) i Ryssland och berättade om kriget mot turkarna i Kaukasien eller vid Donau eller om kasernlivet i Petersburg eller någon annan stad. De äldre männen hade andra ämnen att dryfta. Flickorna höllo sig å sin sida till det, som låg dem närmast om hjärtat. Stämningen kunde vara hög nog ibland, men allt gick städat till, några uppträden eller slagsmål förekommo ej. De unga männen brukade vid sådana tillfällen gärna pröva sina krafter, "mafftfräste", som det hette. Det var en allmän önskan att få veta, vem som var starkast i byn. Ute på gården brottades det ena paret efter det andra, och jämnstarka män kunde ibland hålla på tjugo minuter och mer innan den svagare blev lagd till marken. Brottningslekarna voro fullt metodiska och bestodo av tre olika slag. Även andra lekar gjordes på "Martnsdaen".

När kvällen kom och dagen var till ända, gick var och en hem till sitt. Nattsöl förekom icke.

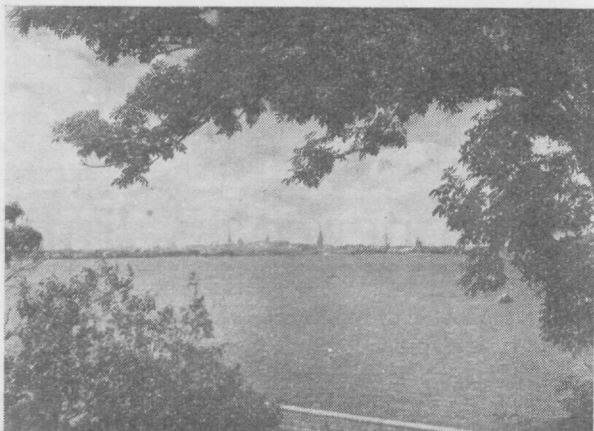
Ivansöner på Ormsö

I en radioutsändning från Reval återgavs ett reportage från Ormsö. Av reportaget framgick, att en hel del ryska kolonier bildats på Estlands västkust. Ordförande i norra fiskerikolhosen på Ormsö är ryss-esten Arnold Ivanson. Kolhosmedlemmarna sägas tillhöra olika nationaliteter, lika så lär kolhosens bibliotek ha litteratur på flera språk. Undervisningen på ön sker på ryska språket med ryska lärare. Sålunda nämnes läraren Timonenko vid Hulloskola. Då majoriteten av öbefolkningen utgöres av ryssar uppläses även propagandanförändarna på ryska språket. Av svenskarna nämns endast två — Oskar Berggren, vilken mobiliserades 1941 men som nu återvänt från Ryssland och Lars Krimstein.

Helt ryska kolhoser ha bildats på en hel del orter på västkusten, av vilka en del bära estniska andra åter ryska namn. Så t. ex. kolhosen "Molodaja Gvardia" i Lihula (Leal). Ryska kolonister har man bl. a. även på Nuckö och i Rikull.

Julglimtar från ett krigsår

Tillvarons oväntade skiftningar under de krigiska tiderna förorsakade en viss oregelbundenhet i livsrytmen. Detta gällde såväl andlig och kroppslig näring som vistelseort och sysselsättning. De stora tilldragelserna ägde rum längre österut. Vi hörde knappt ett flygplan en gång den första krigsvintern under ockupation nr 2, men konsten att existera ställde ständigt höjda krav på sina utövare.

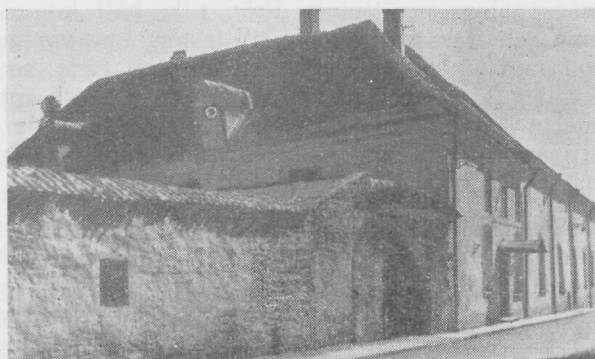

Reval sett från sjösidan.

Vi firade julafton i Reval, hos en rysk familj. Den ryska generositeten var lika överväldigande som alltid. Där fanns fläsklägg och sylta, seljanka och piroger och alla de barbariskt välsmakande anrättningar som endast ryssarna kan framställa. Även vodka och tobak fanns; varifrån allt detta kom var ej vår sak att fråga om, vi var gäster och hade endast att äta.

En ukrainsk matros, som lyckats smyga sig igenom fronten, berättade på sitt svårförståeliga tungomål om sjukdomar, hungersnöd och terror i sitt hemland. Vi som dock hade upplevt en hel del, som knappt var fattbart, satt stumma.

På julmorgonen samlades vi till otta i svenska kyrkan vid Riddargatan. Efter gudstjänsten in-

Svenska kyrkan i Reval, Riddargatan 9.

ställde sig de dagliga bekymren. Det gällde att få mat. Vi företog en rundvandring till de magra näringsställen vi annars brukade besöka, men det var lika ogästvänligt och öde överallt — stängda dörrar och fördragna gardiner. Slutligen fann vi i alla fall ett ställe, där vi fick komma in. Enstaka gestalter satt spridda i de stora rummen och petade i sina tallrikar. Det enda som bjöds var malet kött tillagat på ett sätt som troligen ej finns namngivet. Stämningen var rätt dyster. Detta observerades av de vänliga servitriserna, och de satte på en grammofonskiva. Zarah Leanders känsliga bas sjöng "Ich steh' im Regen..."

Fram på eftermiddagen ansåg vi, att vi verkligen borde försöka få lite julmat. Mitt i våra dystraste matfunderingar utanför Rådhuset avbröts vi av ett glatt hej-rop. En av våra ungar-karlsvänner var på väg till ett julkalas hos en estnisk familj och nu åtog han sig att på stående fot introducera oss vid gästabudet. I dessa tider hände nästan alltid det som man inte kunnat vänta sig, och vi hade för länge sedan upphört att förvånas över livets växlingar.

Kvällen fortsatte med mycken gamman. Småningom började vi förstå att det för länge sedan var dags att bryta upp. Att detta var oundvikligt hade vi omsorgsfullt undvikit att tänka på. Temperaturen i vårt rum vid Långgatan nådde vid denna tid på grund av bränslebristen knappt upp till -10° . Toaletten var igenfrusen och skafjeriets magra innehåll var ej tjänligt till föda.

När vi vaknade på annandagens morgon, låg vi skönt i ett varmt rum och vänliga röster upplyste oss om att maten stod på bordet. Vi förstod då, att vi inte hade gått kvällen innan.

Först två dagar senare tvingade oss omständigheterna att trolla fram ved, och väl påpälsade satte vi igång med att pressa upp temperaturen i vårt rum. Vid nyår hade vi hunnit så långt i våra strävanden att vi kunde gå till sångs utan yllestrumpor.

L—m.

Emil Vikman. Åbo:

Om fisktransporten inom Finska vikens kustvatten under gångna år

Man kan inte undgå att nämna Estland i många olika sammanhang, när den finska fiskhandelns historia någon gång skrives. Historikerna äro ense om att kustbefolkningen på ömse sidor av Finska viken sannolikt i århundraden haft intima handelsförbindelser med varandra. Om när och hur dessa förbindelser började äro meningarna fortfarande delade. Inleddes de redan under vikingatiden, eller var det först under det svenska östersjöväldets dagar, som dessa handels- och bytesaffärer i större utsträckning kommo i gång? Faktum är, att fiskarbefolkningen på de stora fiskaröarna i Finska viken kanske oftare besökte den estniska än den finska kusten, då det gällde att avyttra fångsten, eller då det gällde att på hösten skaffa vinterförråd av viktiga konsumtionsvaror.

Lika viktig som själva fångsten har frågan om transporten av fisken från fångstplatser och fiskelägen till de stora konsumtionsorterna varit. Många faktorer ha spelat in därvidlag, framförallt har det varit avgörande vilken politisk regim som rått. Förhållandena i de olika delarna av Finlands vidsträckta kustland ha varit så väsentligt olika, att en generell jämförelse för landet som helhet ej kan göras. Beskrivningen kan endast göras landskapsvis och ibland bygdevis. I en del kustbygder har befolkningen själv ombesörjt transporten av sin fångst till marknadsplatserna. På andra orter har det däremot varit speciella fisktransportörer eller fiskhandlare, som bedrivit en mera yrkesmässig transport. I det följande kommer framförallt en kustbygd i Finland att behandlas — Porkala-bygden — som i århundraden haft handelsförbindelser med den estniska kusten, speciellt med den gamla Hansastaden Reval.

En blick på kartan säger oss, att sträckan från de yttersta holmarna i Porkala skärgård till närmaste ö på den estniska sidan, Nargö, ej är mer än c:a 40 km. Undertecknad, som inom Porkala-bygden trampat ut sina barnskor och där under många år sysslat med fiske och fisktransport, har många gånger hört berättas om hur befolkningen i denna bygd i äldre tider, seglat över till Reval för att avyttra sin saltade fisk och inskaffa sitt vinterförråd av mjöl, salt och andra nödvändiga livsmedel. Ger man sig i kast med att sakligt bedöma och tyda de få skrifter och anteckningar, som finnas bevarade från gångna tider inom bygden får man den uppfattningen, att de skutskeppare som voro hemmahörande i

Kyrkslätts, Sjundea och Degerby kustsocknar endast seglade sin egen och sin grannes saltade fisk till Reval. De voro alltså inte yrkeshandlare, utan enbart skärgårdsbönder med fiske som binäring.

Sedan många generationer tillbaka hade man vant sig att göra affärer med den stora Hansastaden. Där hade man sina säkra kunder. Sträckan från Porkala till Reval var ju också förhållandevis kort och resan gjordes undan ganska snabbt, fastän man inte alltid förfogade över tillräckligt sjödugliga farkoster. Men man visste att den svensktalande befolkningen på Nargö tog väl emot en, om man av storm eller dåligt väder tvingades göra uppehåll på vägen till eller från Reval.

Ehuru avsättningsmöjligheterna för saltströmming i Reval var någorlunda konstanta prövade man även andra marknadsplatser i Estland, t. ex. Baltischport. Men där lär det ha gått sämre. Estland var ett land, där saltströmmingshandeln kontrollerades, och denna kontroll lär ha varit effektivare i Baltischport än i Reval.

Om dessa handelsförbindelser över Finska viken från Porkala efter 1808—1809 års krig ända till 1800-talets slut hade äldre personer mycket att berätta. För mången Porkalabo var det en upplevelse att få segla över till den mångomtalade stora handelsstaden med alla dess lockelser och rikedomar. Hade man tur och fick sin fisklast avyttrad till fördelaktigt pris, hade man också möjlighet att kunna köpa något annat med hem än mjöl och salt. Vad man kunde ha låtit bli att köpa med sig från staden var brännvin. Detta förde ofta sorg och tårar med sig till stugorna. Fiskargubbarna lär ha gått i sus och dus så länge innehållet i kaggarna räckte.

Industrialiseringen och de nya upptäckterna förändrade helt naturligt fisktransporternas struktur. Av den lilla staden vid Vanda å, Helsingfors, hade t. ex. så småningom blivit en stor stad. Och denna stad visade sig vara i behov av mera färsk fisk än vad den omkringliggande bygdens fiskare kunde leverera. Samtidigt började den saltade fisken — speciellt saltströmming — att förlora betydelse som bytes- och marknadsvara. Så beslöto Porkalafiskarna att transportera sina fångster i färskt tillstånd till sina marknader.

I första hand sökte man då avyttra sin fiskfångst i Helsingfors. Vägen dit var säkrare än att fara över det öppna havet till Reval. Man övergick också alltmera till att fiska fjällfisk, såsom gädda, abborre, braxen, torsk m. fl. fisk-

slag, vilka hade visat sig vara begärliga i Helsingfors. För den färska fjällfiskens vidkommande var transportfrågan lättare att lösa. I slutet av 1800-talet uppträdde nämligen speciella fiskuppköpare, som med sina segelsumpar fraktade den levande fisken direkt till Helsingfors. Man avdelade akterdelen av sin segelbåt till en s. k. sump, vilken tätades från den övriga delen av båten genom svallgavlar. Men med den färska strömmingen var det en helt annan sak. Den kunde inte fraktas i levande tillstånd, då ju strömmingen dör med detsamma den tas upp ur vattnet. Därför förblev den färska strömmingstransporten från Porkala-bygden till Helsingfors i början av detta sekel oregelbunden och beredde de fiskare som börjat med dessa transporter många besvikelser.

Enahanda var fallet med färderna över till Reval under dessa år. Vägen dit var också alltför lång för att man med segelbåt skulle kunna frakta dit färsk strömming. Fjällfisk ville man inte ha i Reval. Det blev på så sätt en paus i färderna över Finska viken. Först ett tiotal år senare fick fisktransportrörelsen en oanad blomstring, då fiskarbefolkningens levnadsbetingelser radikalt ändrades och då färderna över Finska viken kunde återupptas. Det var när motorbåten togs i fiskerinäringens tjänst. De dagslånga resorna förvandlades nu till några timmars motorbåtsfärder. Vad denna vinst av tid innebar, inte minst när det gällde att få fisken i färskt tillstånd till försäljningsorterna, är lätt att förstå. I och med att de fingo motorbåtar, kommo Porkala-fiskarna att förutom Reval och Helsingfors även i någon mån förse Stockholm med fisk.

Liksom Helsingfors hade Reval under senare delen av 1800-talet och i början av 1900-talet småningom utvecklats från en medelstor småstad till en storstad i dåtida bemärkelse. Skickliga affärsmän i staden drev en livlig affärsrörelse med det stora ryska riket. Bl. a. hade staden ett gott anseende som leverantör av alla slags fiskprodukter till de stora ryska upplandsstäderna, såsom Petersburg, Moskva och Kiev. Reval hade en uppdriven konserverindustri, ett tiotal förstklassiga fiskrökerier, fisksalterier m. m. Då vassbuken vid sekelskiftet ånyo uppträdde i rikliga stim vid Finska vikens nordliga kuster efter en längre tids frånvaro, var det en självklar sak att de i Reval hemmahörande konserverindustrimännen övertogo Porkala-fiskarnas vassbuk för att förädla och konservera den. I detta syfte inköptes bl. a. en parcell på Tulllandet i Porkala skärgård och förhyrdes en annan på Gloholmen i Degerby skärgård av affärsmän från Reval för anläggning av salterier och krydderier för insaltning och kryddning av vassbuk i första och småströmming i andra hand. Ehuru denna rörelse under de närmaste 5—6 åren i början av 1900-talet var ganska röntabel — detta bevisar bl. a. tillkomsten av ett flertal dylika inrättningar i Porkala skärgård — så blev den dock av mindre betydelse i fortsättningen. Enligt uppgift ansågs transporten av den

saltade vassbuken och småströmmingen från Porkala till Reval vara för kostsam och tidsödande. Konkurrensen från de estniska yrkesfiskarna förbättrade inte heller läget. Då föddes tanken på att försöka transportera den färska vassbuken och strömmingen från Porkala till Reval direkt. Men dessa planer blevo aldrig realiserade i större skala, helt enkelt på grund av att vassbuken behagade försvinna från skådeplatsen.

Andra affärsmän i Reval — i synnerhet de ryska fiskrökarna — hade samtidigt planer på att börja transportera färsk strömming från Porkala för sina böcklingsrökerier. Vid denna tid började Porkala-bygdens fiskare att alltmer övergå från vårfiske — strömmingsfiske med not — till fiske med strömmingsryssjor. Denna omläggning förorsakade ett ovanligt stort utbud i dessa trakter på färsk strömming, vilket skaffade Porkalabygdens fiskare många bekymmer för hur avsättningen skulle ordnas. Men samtidigt härmed gjorde förbränningsmotorn på allvar sitt segertåg i Europa. Veterligen anskaffades motorförsedda fisktransportbåtar först till Nargö för transporten av fisk därifrån till Reval. Detta inträffade åren 1908—09. Nu slogo de estniska affärsmännen till och började på allvar med transporten av Porkala-bygdens färska strömming till Reval.

Bland pionjärerna på detta område bör nämnas tvenne föregångsmän. Det var estlandssvenskarna Johannes Berg och Kristian Vikman. Båda voro hemmahörande på Nargö. Det var dessa, som med sina båtar började transportera färsk vår- och sommarströmming från Degerby, Sjundeå och västra Kyrksläotts skärgårdssocknar till Reval. Försöket lyckades över förväntan. Exemplet manade till efterföljd och länge dröjde det ej, förrän konkurrenter uppträdde på fiskeplatserna i Porkala skärgård för att uppköpa strömming. Det var skeppare från Wulfön, Suurup, Wimsö, Axskär m. fl. orter, som nu uppträdde som medtävlare till Nargö-skepparna. T. o. m. en del av Porkala-bygdens egna fiskare försökte sig på transporten av färsk strömming till Reval. Men trots all konkurrens var det dock de två nargöborna som transporterade den största delen av den färska strömmingen till Reval. Skepparna från de andra öarna talade ej svenska och hade därför svårigheter att kommunicera med Porkala-bygdens rent svensktalande befolkning.

Att avundsjukan hos en del av skepparna var stor är förklarligt. Förhållandet mellan konkurrenterna belyses bl. a. av följande episod. Ett par dagar före pingst år 1913 startade skepparen Kristian Vikman med sin motorbåt Ella från Degerby skärgård på väg till Reval med full strömmingslast. På färden medföljde hans svåger Alfred Holm från samma ö. På vägen till Reval, ett stycke utanför de grynnor, där Kallbådafyrtornet nu står, kom elden lös i maskinrummet. Läget var mycket kritiskt, men man hoppades att en annan efterföljande fisktransportbåt skulle hinna till undsättning. De nödställdas besvikelse var stor, när den andra motorbåten körde förbi

Jullekar

Att även den vuxne känner lekbehov lär ingen bestrida. Detta ursprungliga behov hos oss tillgodoses blott allt för sällan. Det kan vara på sin plats att vi inför julens många helgdagar erinra oss några gamla lekar lämpliga att då lekas i vänners lag.

Här några jullekar från Runö, som tör kunna muntra upp sinnet hos såväl utövare som åskådare:

Sätt på en pall ett fat fyllt med vatten. Nedlägg däri en slant. Ta upp slanten med munnsens hjälp och med händerna på ryggen. Men

med full fart rätt nära intill Ella utan att göra det minsta för att undsätta dem. Med övermänskliga krafter och primitiva brandsläckningsredskap lyckades Ellas män släcka eldsvådan, och pingstdagsmorgonen drevo de med en halvt nerbränd båt i land på Axskär och voro räddade — måhända till besvikelse för de hårdhjärtade konkurrenterna.

Den 2 augusti 1914 satte de ryska militärmyndigheterna stopp för alla fisktransporter över Finska viken. Världskrigets utbrott medförde att farvattnen mellan Finland och Estland genast blevo skådeplats för krigshändelserna. Därmed avslutades ett skede i fisktransportens historia på Finska viken.

I detta sammanhang hade det varit på sin plats att med siffror belysa, huru mycket fisk som dessa år, 1910—1914, transporterades från Porkala till Reval. Men detta kan tyvärr inte göras. Det är endast tullmyndigheterna som skulle kunna uppvisa tillförlitliga siffror rörande dessa transporter. Varje fisktransportbåt som avgick från Porkala till Reval blev nämligen utklarerad i vederbörlig ordning från tullstationen i Porkala. Denna artikels författare har misslyckats i sina försök att få sådana sifferuppgifter.

Enligt muntliga uppgifter erhållna från Ellas skeppare betalade man för en fjärdedels tunna färsk strömming i Porkala dessa år c:a 1 Fmk. För åtta fjärdedels tunna färsk strömming fick en fiskare 1 st. "bastmatta" ryskt rågmjöl. Rågmjöl och salt var artiklar som man hade med sig från Reval till Porkala, då man anlände dit för att köpa fisk. På så sätt kommo dessa fisktransportörer att också vara livsmedelsdistributörer. Att en fiskare köper nödvändiga livsförnödenheter och fångstredskap från sin fiskuppköpare, då denna besöker fiskaren på hans ofta isolerade och från yttervärlden avskurna skär, förekommer på många håll inom Finlands vidsträckta skärgård ännu denna dag som är.

lägg gärna av helgdagsstassen dessförinnan. De flesta falla framstupa i fatet vid försöket.

☆

Eller lägg slanten på golvet och stå på knä på en armlängds avstånd från den. Ta upp den med munnen och med händerna på ryggen.

☆

Stå med fötterna samman och håll i tårna med båda händerna. Hoppa så över det halmstrå som ligger omedelbart framför fötterna.

☆

Lägg en butelj på golvet. Sitt på den med raka ben och med ena foten på den andra. Träd i denna ställning en tråd på en nål.

☆

För den som befinner sig i särskilt god fysisk kondition med någon fallenhet för akrobatik är följande lekar lämpliga:

"Tagha skostern upp": "Skomakaren" är en liten trebent figur av halm. Ligg på rygg med "skomakaren" bakom huvudet, sväng upp benen och fatta tag i honom med fötterna och för dem tillbaka till utgångsläget.

"Stick augo utter skostern": "Skomakaren" ställes på golvet, en man ställer sig framför honom med en lång käpp mellan knäna, en annan står bakom honom och söker att med käppen stöta omkull skomakaren. Detta söker den förste avstyra genom att vrida käppen åt sidan.

☆

Stå på knä. Lägg en rem om vänstra fotleden, ta den med båda händerna över vänstra axeln och hissa upp foten på ryggen. Res er upp på det högra benet!

☆

En man lägger sig framstupa på golvet. Två man sätter sig på ömse sidor om honom med benen upplagda över hans rygg i höjd med skulderbladen. De fatta ett ordentligt tag i varandras byxben. Den förste söker resa sig upp med männen klövjade över ryggen. Lyckas det honom, falla dessa i golvet.

Vill man förenkla denna lek, kan det ske genom att man låter en enda man ligga på den förste, trä armarna under hans armhålor och knäpp händerna bakom hans nacke. Han bör givetvis hålla emot av alla krafter, när den underliggande söker resa sig.

☆

Tilläggas bör att dessa lekar på Runö, liksom i svenskbygden i allmänhet under äldre tider, försiggingo på ett rätt tjockt lager halm. Till några av dem erfordras faktiskt ett fjädrande underlag. Men det får var och en ordna med efter bästa förmåga.

Träldomstien

AV MATS EKMAN

Ve had små vallpåjkar,
tå traldra små lajkar,
vor glaror hâtes mâre
å valla gutt fåre.

Vån grann had vall-flickar,
tår had änt tend-stickar,
gjo(r)d flint-ajld e buskar,
stäjft, tuflar, stäjft fiskar.

Vå(r)t Hov had stor joner,
vall-hundar, täjt-honer,
Hos-karjasn täjt präftet,
vå(r)t Hov var tä mäftet.

Ko(r)d-pika var fagor,
kare-kälnge var magor.
Keks-Eva var aldrat,
ga ämand var baldrat.

Ga ampman regära,
all man mot giva ära,
han skällst, å han skria,
hlo fälke som kria.

Hajl velde gjo(r)d gången,
var tvunget som fången,
gjo(r)d haje, hogd värke,
gick såndan te kärke.

Å Helga å Ada
mot brajt e Hosgja(r)da,
mä ädre brajt tårva
å harv mä trä-harva.

Håra bon mä sitt kria
mot lüss te Hos ria,
tä trusko tä näte,
supo vin mä sink-mâte.

Hos härre mä fruär
tä levd e fin stuar.
Tä ege hån ära
kund skriv mä gås-fära.

Hos härn var stältor,
mot fälke rüt kåldor,
om han kam när om de,
mot mitsa e hände.

Om man vild språk mä en,
så skuld man få(r)st be en,
vild man her fri-love,
så mot man te Hove.

Hos-fruana vor hauar,
hufäda(r)st som fauar,
tår banna sin medor
å skoa ät stor hedor.

Änt vaska, änt koka,
jämt gick a å snoka,
hån list e all norkar,
han tien bränst porkar.

Fru Aino Dovkont

60 år

60 år fyllde måndagen den 27 november sjuksköterskan och massösen vid Sabbatsbergs ålderdomshem fru *Aino Dovkont*, Stockholm, och hon blev med anledning av födelsedagen vederbörligen blomsterhyllad såväl på Sabbatsberg som av den talrika svensk-finsk-baltiska vänkretsen.

Syster Aino är född i Lappila i Kerkölö socken, Finland, och dotter till stationsinspektören Axel Rundberg, en, enligt i Hufvudstadsbladet framlagda forskningar, sentida ättling till den svenske kungen Karl IX. Sedan syster Aino genomgått svensk samskola i Kuopio och Tavastehus och hushållsskola, tjänstgjorde hon som husföreståndarinna. År 1914 genomgick hon Röda korskurser och arbetade sedan på Röda korset i Helsingfors. År 1919 gifte hon sig med dåvarande mekaniker-ingenjören Wladimir Dovkont och flyttade till Reval. År 1944 kom familjen av lättförklarliga skäl till Sverige, och syster Aino fick då omedelbart arbete på Sabbatsberg, där hon genom sitt glada och goda humör, sin stora hjälpsamhet och finska sisu tillvunnit sig allas hjärtan.

Cum.

Enligt nyligen meddelat domstolsutslag från den engelska specialdomstolen Shipping Tribunal i en domstolsprocess mellan estniska fartygsägare och det engelska transportministeriet rörande äganderätten till vissa av den brittiska kronan under kriget rekvirerade fartyg, segrade de estniska målsägarna. Genom detta utslag, som avser 12 fartyg, har miljoner estniskt kapital återställt till de forna ägarna. Förhandlingarna återupptas i januari beträffande 2 återstående fartyg. Även rättegångskostnaderna erläggas av brittiska statsmedel.

Av de i domstolsutslaget omnämnda 12 fartygen ha 6 förlist. För dessa betalas motsvarande kompensation och hyra för den tid fartygen varit i brittisk tjänst. Enligt direktör A. Nurmiste i Tallinna Laevähihus komma de 6 återlämnade fartygen att efter noggrann renoivering återinsättas i trafik under Panamas flagga.

Tidigare ha engelsmännen enligt beslut i aug. 1949 återlämnat fartygen Anti, Jaak, Taara och Aina till esterna.

St.-Tidn. C-uppl. 19/11 -50.

Den kände estniske industrimannen Martin Seiler har avlidit. M. Seiler var bekant framförallt som konstruktör av Seiler-motorn, en motor som tack vare sin prisbillighet redan i början av 1920-talet gjorde det möjligt för Estlands fiskare att förse sina fiskebåtar med motor.

Martin Seiler befann sig sedan 1944 i Sverige och hade tillsammans med några kompanjoner nyligen startat ett företag även här.

*

Den 24 november avled i sitt hem i Lidingö konsul *Christian Roterman* från Reval.

Konsul Roterman var en välkänd gestalt i Estlands affärsliv och ägare till ångkvarn, brödfabriker m. fl. storföretag i Reval. I Estland representerade han som konsul USA och Belgien. Han var känd som stor befrämjare av bl. a. segelsporten.

*

Kustbon vill göra läsekretsen uppmärksam på att rektor Per Söderbäcks lilla bok, Estlands svenskbygd, som utkom 1939, finns att få hos Björck & Börjessons bokhandel, Drottninggatan 62, Stockholm, till ett betydligt nedsatt pris — 1 kr. per ex. Vid rekvisition behöver endast följande beteckning anges: nr 947 i kat. 402.

*

LÖSNING TILL KORSORD

i nr 4 av Kustbon.

1	S	2	T	3	O	4	L	5	B	6	O	7	V	8	A	9	B
	A		A		S		M		A		N		I				
	F		P		O		R		T		O						R
10	S	11	T	12	O	13	P	14	A	15	V	16	S	17	M	18	A
			S		O		M		M		E		O		A		
19	E	20	K	21	A	22	A	23	K	24	R	25	U	26	S		
	L		K				R		A		N		S				
27	J	28	V	29	A	30	N	31	T	32	E	33	A	34	E	35	R
	A						A		S		E		R		O		
36	S	37	V	38	A	39	R	40	O	41	G	42	L				
			S		A		N		D		O		D		L		A

Bokpriset för den först öppnade rätta lösningen tillföll frk. Hilma Lindström, Birkagatan 14, Stockholm.

Familjenytt

FÖDDA:

KLAS ÅKE, född den 16 juli 1950 i Upplands Väsby, son till Amanda Dans, född Pelmas, och Alexander Dans.

LISBETH VIOLA, född den 4 november 1950 i Klacka-Lerberg, dotter till Rut Granberg, född Sälgröm och Elmar Granberg.

FÖRLOVNING:

I Göteborg den 4 nov. 1950, mellan rikssv. Georg Storm och sjuksystem Ebba Herm från Nargö.

I Stockholm den 4 nov. 1950 mellan rikssv. Kurt Sundelius och Sylvia Österman från Runö.

VIGSEL:

I Stockholm den 18 nov. 1950 mellan Elmar Stenman från Nuckö och Maria Bäckman från Ormsö.

I Stockholm den 11 nov. 1950 mellan rikssv. Gösta Seraeus och Maria Sjöström från Ormsö.

DÖDA:

Alf Evald Brunberg, född den 3 okt. 1945 i Söderbärke, avled den 31 aug. 1950 på Norrtulls sjukhus.

Ankefru Maria Alros f. Appelbom, född den 5 juni 1870 på Ormsö, avled den 29 okt. 1950 på Kustbohemmet, Ramsö, Vaxholm.

Anders Appelbom, född den 3 sept. 1877 på Ormsö, avled den 13 november 1950 i Stockholm.

Ankefru Julia Luks f. Markus, född den 11 nov. 1871 på Nuckö, avled den 13 oktober 1950 i Harg.

Min älskade make
vår kära far, farfar och morfar

Anders Appelblom

född den 3 sept. 1877 på Ormsö
avled den 13 nov. 1950 i Stockholm.

Djupt sörjd och saknad av

MAKA BARN BARNBARN

Syskon, släktingar och vänner.

För oss alla fanns rum i Ditt hjärta,
För oss alla Du gjorde Ditt allt.
Du deltog i glädje och smärta,
Hav tack käre fader för allt.

Vår älskade mor
och farmor

Maria Alros

— f. Appelblom —

född den 5 juni 1870 på Ormsö
avled den 29 okt. 1950 på Ramsö.
Djupt sörjd och saknad och i tacksamt
minne bevarad av

BARN och BARNBARN
samt släkt och vänner.

Var finns den kärlek, som intill döden,
Står oförändrad i alla öden,
Som lik Guds ängel oss övervakar,
Som fordrar intet, men allt försakar?
På denna jorden finns endast en:
En moders kärlek är det allen.

Vår älskade lille son, vår bror

Alf Evald Brunberg

född den 3 okt. 1945 i Söderbärke, insomnade lugnt och stilla på Norrtulls sjukhus den 31 aug. 1950. Outsägligt saknad av oss

ALINE ALFRED
EVA GÖTE

Säll du som fann din grav i barnaåren
likt späda blomman som föll om våren.
Du till det stilla gick bort, du lilla,
förr'n ondskan hunnit din själ förvilla.
Förr'n falska läror fått dig bedraga.
Du månede Herren så väl behaga.
Att dig bevara för allsköns fara
han upptog dig bland sin änglaskara.